

**Střední škola AGC, a. s. Teplice
Rooseveltovo náměstí 5
417 03 Teplice**

Školní preventivní strategie na období 2020 - 2025

1. Úvod

Školní preventivní strategie je určena pro žáky Střední školy AGC Teplice a.s., Rooseveltovo náměstí 5, Teplice, pedagogické pracovníky školy a rodiče těchto žáků. Ve svém důsledku má vést k pozitivní změně klimatu školy a následně i k pozitivnímu ovlivňování klimatu v jednotlivých třídách. Směřuje ke změně motivace žáků, pedagogů a následně ke změně přístupů žáků.

Prevence sociálně patologických jevů u dětí a mládeže představuje aktivity ve všech oblastech prevence:

- agrese, šikana, kyberšikana a další rizikové formy komunikace prostřednictvím multimedií, násilí, vandalismus, intolerance, antisemitismus, extremismus, rasismus a xenofobie, homofobie
- záškoláctví
- závislostní chování, užívání všech návykových látek, netolismus, gambling
- rizikové sporty a rizikové chování v dopravě, prevence úrazů
- spektrum poruch příjmu potravy
- negativní působení sekt
- sexuální rizikové chování

2. Cíl

Poskytnout žákům, rodičům a pedagogickým pracovníkům potřebné informace a učit žáky aktivně se bránit negativním jevům, ovlivňovat jejich postoje žádoucím směrem a učit je nést odpovědnost za svá rozhodnutí a projevy chování. Napomáhat žákům formovat jejich postoje k obecně akceptovatelným hodnotám společnosti budováním právního vědomí, toleranci a zodpovědnosti.

V našem případě je i jedním prostředkem k realizaci uvedených cílů v oblasti primární prevence nabídnout a zapojit co nejvíce žáků do aktivit nabízených školou a institucemi v Ústeckém kraji, převážně v okolí Teplic, pomocí různých projektů a volnočasových akcí.

Cíle dlouhodobé:

- Začlenění primární prevence rizikového chování do školních vzdělávacích plánů, každoroční aktualizace tak, aby se prevence stala přirozenou součástí výuky jednotlivých předmětů a nebyla přijímána jako nadstandartní aktivita
- Každý pedagogický pracovník dbá, aby uplatňovaná prevence rizikového chování byla prováděna komplexně ve všech oblastech působení školy na žáka
- Rozpoznání a zajištění pomoci včasné intervence nebo krizové intervence zejména v případech: traumatických zážitků - domácího násilí, šikanování, násilného chování, týrání a zneužívání dětí, včetně komerčního sexuálního zneužívání, ohrožování výchovy dítěte, rizikových stravovacích návyků vedoucích k poruchám příjmu potravy (mentální bulimie, mentální anorexie).
- Formování postoje žáků k drogám, znalost rizik spojených s užíváním.
- Předcházení vzniku šikany.
- Omezení a snížení záškoláctví.
- Budování pozitivního klimatu školy a třídy.
- Zvyšovat právní vědomí žáků a vést je k zodpovědnosti za svá rozhodnutí a chování.
- Získat rodiče k aktivní spolupráci se školou.

- Rozvíjení komunikativních dovedností žáků, umět pojmenovat svůj problém, hledat jeho příčiny a umět pracovat na jeho odstranění.
- Motivace ke zdravému životnímu stylu.
- Naučit žáky stanovení a realizace osobních životních cílů a volby prostředků jejich naplňování.
- Zkvalitnění sociálních vztahů mezi žáky.
- Pomáhat v orientaci zejména těm jedincům, kteří pocházejí z nejvíce ohrožených skupin (minority, cizinci, žáci se zdravotním postižením a žáci ze sociálně znevýhodněného prostředí).

Cíle krátkodobé:

- Omezit kvantitativní růst pravidelných kuřáků hlavně u žáků 1. ročníků
- Snížit a omezit počet předpokládaných agresorů na škole, vůči spolužákům i učitelům
- Besedy s drogovou problematikou
- Zaměřit se na prevenci šikany
- Spolupráce s institucemi zabývající se problematikou prevence
- Aktivita v poskytování informací v rámci vzdělávacího procesu (téma zdraví, zdravý životní styl, sociálně patologické jevy...)
- Programy aktivního sociálního učení (skupinové formy práce vedoucí ke kvalitě mezilidských vztahů).
- Spolupráce s Policií ČR.

3. Cílová skupina:

- Žáci 1. – 4. ročníku (žáci maturitních i nematuritních oborů)
- Pedagogičtí pracovníci školy
- Rodiče žáků

4. Personální zajištění:

Na aplikaci Školní preventivní strategie školy se v rámci výchovně vzdělávacího procesu podílejí všichni pedagogičtí pracovníci školy, externisté, nezastupitelnou úlohu v realizaci mají jednotliví třídní učitelé. Cílem je zapojit jednotlivé vyučující do naplňování programu a využít tak jejich zkušenosti v jednotlivých odborných předmětech. Podstatnou složkou v naplňování cílů je ve spolupráci s vedením školy umožnit vzdělávání v této oblasti nejen školnímu metodikovi prevence, ale i třídním učitelům a ostatním pedagogickým pracovníkům školy.

Koordinaci provádí: školní metodik prevence **Mgr. Martin Prislupský**

5. Materiální zajištění a program pro osobnostní rozvoj ve vztahu k prevenci

- Na školním serveru bude vytvořena složka PREVENCE, kde budou k dispozici všem pedagogickým pracovníkům školy aktuální metodické materiály, plány, doporučení, návody a materiály ze školení a seminářů metodiků školní prevence
- Didaktické pomůcky, legislativní, metodické pomůcky jsou postupně budovány v kabinetě metodika školní prevence a jsou k dispozici pedagogickým pracovníkům školy. Postupně bude vybavována knihovnička pro potřeby učitelů základními metodickými materiály pro řešení rizikového chování.

- Metodické materiály, odbornou literaturu z oblasti primární prevence nabízí k zapůjčení i pracoviště Pedagogicko psychologické poradny v Teplicích, střední školám nabízí v případě zhoršených vztahů mezi žáky sociometrické šetření.
- Možno využít různé filmové zpracování v rámci prevence, které nabízí MŠMT a poradenská zařízení.
- Na chodbě školy je instalována nástěnka zabývající se prevencí rizikového chování s uvedením kontaktů pro žáky, kde jsou ustanoveny v průběhu vyučovacího dne konzultační hodiny pro žáky, kteří se chtějí obrátit na metodika.
- Ve spolupráci s vedením školy umožnit čerpání samostudia pro pedagogické pracovníky v době vedlejších prázdnin zaměřeného na tuto problematiku. Vyučující dostanou od metodika prevence pokyny a materiál k nastudování.
- Na pedagogických poradách a prostřednictvím školní e-mailové sítě informovat ostatní pedagogické pracovníky o aktivitách v regionu a seznámit s nabídkou akreditovaných vzdělávacích programů v oblasti primární prevence.
- Získávání finančních prostředků v oblasti prevence z projektů MŠMT a Ústeckého kraje.

6. Metody, formy a realizace

- Pravidelné hodnocení stavu v oblasti prevence negativních jevů na pravidelných pedagogických radách, seznamování pedagogických pracovníků s vyskytnutými případy, jejich rozbor a řešení.
- Vztahy žáků k patologickým jevům, šikaně prostřednictvím anket v hodinách občanské nauky, českého jazyka, tělesné výchovy atd. Seznámení ostatních pedagogických pracovníků s výsledky těchto anket na poradách.
- Zapojení odborníků formou přednášek, návštěv center - problém je finanční úhrada těchto akcí.
- Návštěvy zařízení, institucí, exkurze k soudním líčením, návštěva úřadu práce
- Prevence prostřednictvím vyučovacích předmětů dle výukových cílů v jednotlivých předmětech.
- Začlenění problematiky právní výchovy a zdravého životního stylu do výuky v jednotlivých předmětech dle potřeby vyučujících jednotlivých předmětů a do školního vzdělávacího plánu.
- Vytypování problémových žáků a žáků potenciálně ohrožených a systematická práce s nimi.
- Jednotný postup při řešení záškoláctví, omlouvání absence s využitím ustanovení školního řádu.
- Evidence přestupků v systému Bakalář.
- Vypracování metodiky řešení z oblasti primární prevence pro pedagogické pracovníky školy a rodiče
- Předávání informací rodičům prostřednictvím třídních schůzek a přes IS Bakalář.
- Adaptace žáků 1. ročníku na nové prostředí, odstraňování nežádoucích jevů a návyků v jednání v vyučujícími a s novými spolužáky.
- Pokračování v práci s potencionálně problémovými žáky a s žáky s poruchami učení.
- Nabízet žákům účast na soutěžích, přehlídkách, olympiádách a soutěžích, podporovat účast žáků v zájmové individuální účasti v kroužcích a organizacích mimo školu.

- Pomoci rodičům, kteří se v oblasti rizikového chování sociálně patologických jevů obrátí o pomoc na školu prostřednictvím metodika školní prevence.

7. Závěr

Základním principem preventivní strategie na naší škole je osvojování základních kompetencí v oblasti zdravého životního stylu a prevence a rozvoj dovedností, které vedou u dětí a mládeže k odmítání všech druhů sebedestruktivního chování, projevů agresivity a porušování zákona.

Preventivní strategie v této podobě je výsledkem upravování, zkoušení a zdaleka se nedá považovat za ukončený nebo definitivní. Každý další školní rok přináší nové podněty a nápady a na základě zkušeností hledáme pokud možno efektivní cesty vedoucí ke zkvalitnění vlivu na naše studenty.

V Teplicích dne 1. září 2020

Zpracoval: Mgr. Martin Prislupský, školní metodik prevence

Přílohy:

Metodický materiál pro pedagogické pracovníky a rodiče

List pro rodiče

Jak se pokusit předejít drogovým problémům

Drogy a problémy s nimi spojené jsou – bohužel – jednou ze součástí dnešního života a tento fakt nelze změnit. Objevují se všude, kde se děti stýkají, hlavně pak v místech trávení volného času. Existuje řada opatření, kterými lze účinně riziko drogových potíží omezit. Tady jsou některá z nich:

- **Mluvte s dětmi o drogách i v rodinách.**

Vysvětlete jim, o co jde, že drogy nejsou pro vás žádné tajemství. Mluvte vždy způsobem přiměřeným věku. Přesvědčte se, že dítě skutečně rozumí použitým výrazům a názvům.

- **Nepodceňujte své děti.**

Ví často o drogách víc, než si myslíte. Nesnažte se děti poučovat, právě v oblasti drogové problematiky ze sebe můžete snadno udělat hlupáka. Naslouchejte pozorně, všímejte si detailů.

- **Pomozte svému dítěti nalézt a udržet sebedůvěru.**

Právě nedostatek sebehodnocení, pocity nedostatečnosti a „komplexy“ mohou vaše dítě přiblížit k drogám. Vyjádřete dítěti své pozitivní hodnocení – v odůvodněných případech. Nebojte se dítě pochválit.

- **Pomozte svému dítěti vytvořit si pevný hodnotový systém.**

Schopnost rozlišit mezi dobrým a špatným ovlivňuje rozhodování. K pozitivním i negativním hodnotám by dítě mělo dojít samo. Rodiče by dítěti měli vést, ukazovat směr – ne mentorovat.

- **Bud'te pozitivním příkladem.**

Lehko řečeno – těžko provedeno. Alkohol a nikotin jsou také drogy (i když legální a společností vysoce tolerované).

- **Pomozte dítěti zvládnout negativní tlaky ze strany vrstevníků.**

Podporujte jeho individualitu. Vysvětlete mu, že nemusí být stejný jako ostatní. Být jedinečný a jiný je to, co se hodnotí.

- **Podporujte všechny pozitivní aktivity svého dítěte.**

Způsob trávení volného času je jedním z důležitých faktorů ovlivňujících možný vznik drogových problémů. Podporujte a vyhledávejte zájmy a vlohy svého dítěte. Investovaný čas i peníze jsou vkladem, který se vyplatí.

- **Nebojte se přiznat si nevědomost.**

Drogy jsou téma pro celou společnost. V případě nejasností se orientujte na instituce, které s drogovou problematikou skutečně pracují, mají zkušenosti a důvěru klientů – ať již postižených, či jejich rodičů.

- **Nebojte se ptát.**

Profesionální instituce jsou zde právě proto, aby vám odpovídaly.

List pro rodiče

Co dělat, když zjistíme, že dítě bere drogy?

- **Nepanikařit**
- **Nezakazovat.** Ztratíme-li hlavu a začneme ihned zakazovat, můžeme si být jisti, že droga dětem zachutná o to víc - navzdory. Nebezpečí v případě, že dítě sáhlo po droze kvůli tomu, že mělo nějaký problém, je pak ještě větší.
- **Neztratit kontakt.** Nenuceně, vhodnou formou dávat dítěti najevo svůj zájem, zajímat se o jeho svět, jeho kamarády, podporovat koníčky atd. Důležité je získat důvěru dítěte, umět mu naslouchat. Někdy je to těžké, zvláště, když dítě hájí názory a postoje pro rodiče nepříjemné. Vyslechnout však ještě neznamena přistoupit na jeho stanovisko.
- **Opatřit si co nejvíce spolehlivých informací.** Ve vhodných chvílích hovořte s dítětem otevřeně o alkoholu a drogách. Obhajuje-li dítě některou z drog, vyslechněte ho, ale **opatřete si protiargumenty.** Dostatečnou informovaností v dané problematice zabráníte tomu, že vás potomek "utluče" svými argumenty.
- **Jít osobním příkladem:** přestat s vlastním kouřením, pitím... Rodič, který je pro dítě svým chováním ve vztahu k návykovým látkám vzorem, je ve výhodě. Některé hodnoty předávané rodiči mohou být v prevenci velmi prospěšné.
- **Spolupracovat** s dalšími rodiči vrstevníků, se školou, s odborným zařízením. Neváhejte vyhledat profesionální pomoc pro sebe, jestliže ji dítě odmítá - zvládnutím svých problémů zvyšujete i šanci na ovlivnění dítěte.
- Jestliže je dítě pod vlivem drogy a hrozí mu otrava, neváhejte zavolat **lékařskou pomoc.**
- **Nehádejte se** s dítětem, které je pod vlivem drogy. Vážný rozhovor odložte na pozdější dobu.
- Vytvořte zdravá **rodinná pravidla.** Dítě by mělo vědět, jaké předvídatelné důsledky bude mít jeho jednání.
- **Předcházejte nudě.** Měli byste mít přehled, kde vaše dítě je, co dělá, zamyslete se nad jeho denním programem a životním stylem.

Nespoléhejte se na okamžité "záračné" vyřešení vašeho problému. Základem nápravy je dlouhodobá výchovná strategie, jejíž princip spočívá v nepodporování a neusnadňování pokračujícího brání drog, ale naopak odměňování a povzbuzování každé změny k lepšímu. Na jedné straně dobrý vztah k dítěti a snaha mu pomoci, ale zároveň cílevědomost a pevnost na straně druhé.

Čemu se vyhnout:

- **Nepopírejte problém.** Ztrácíte čas, který může vést k rozvoji závislosti.
- **Neskrývejte problém.** Někdo se za takový problém stydí a tají ho. Abyste se dokázal v situaci lépe orientovat a citově i rozumově ji zvládat, měl byste naopak o problému s někým důvěryhodným a kvalifikovaným pohovořit. Měl byste najít spojence.
- **Neobviňujte partnera.** Pro vyřizování starých účtů není naprosto vhodná doba. Minulost se změnit nedá, budoucnost naštěstí často ano.
- **Nehledejte v dítěti, které bere drogy spojence proti svému partnerovi.**
- **Nezanedbávejte sourozence.** Sourozenci problémového dítěte jsou více ohroženi, problémem v rodině trpí a rovněž potřebují vaši péči a zájem.
- **Nefinancujte užívání drog** a neusnadňujte ho. Kontrolujte dítěti kapesné, zabezpečete si cenné předměty, nenechte se okrádat. Krádež nemusí uskutečnit vaše dítě, ale jeho kamarádi.
- **Nedejte se vydírat.** Vyhrožování fetováním, útekem, prostitucí nebo sebevraždou je častým a oblíbeným způsobem vydírání rodičů. Neustupujte tomuto tlaku.
- **Nevyhrožujte** něčím, co nemůžete splnit - ztrácíte tím důvěryhodnost.
- **Nebijte dítě, které je pod vlivem drogy.** Fyzické násilí většinou vyvolává u dítěte pocity ukřivdnutosti, vede k sabotování snah rodičů a k útekům.
- **Nedělejte zbytečně "dusno".** Parta a nevhodní přátelé by se tím pro dítě stávali ještě přitažlivější.
- **Nezabouchněte dveře navždy.** I když dítě odejde, je dobré být připraven mu pomoci, pokud přijme určité podmínky.
- **Neztrácejte naději.**

Jak poznáme, že dítě bere drogy?

Není to snadné - zvláště, když dítě zkouší drogy poprvé nebo je bere pouze příležitostně. Mnohá znamení jsou stejná, jako normální znaky dospívání. Důvodem k zamyšlení může být, vyskytnou-li se několik znaků současně. I v takovém případě však nedělejte unáhlené závěry.

- Nález pomůcek pro zneužívání drogy: dýmky jehly, stříkačky sežehnuté kousky plechové folie nebo lžičky
- Nález zbytku: "jointu" s lepenkovým filtrem marihuany (nebo pěstování přímo doma např. na balkoně) různých prášků
- Stopy vpichů na končetinách, hýždích, krku aj.
- Změna či ztráta přátel a kamarádů, náhlé izolování se od normálních vrstevníků. Napojení se na nevhodné, často starší přátele.
- Ztotožňování se s drogovou kulturou. Zastávání se drog, pseudofilosofická vysvětlování jejich zneužívání, zdůrazňování "kladných" účinků
- Náhlé zhoršení vzhledu a péče o zevnějšek
- Náhlé zhoršení prospěchu a chování, neomluvené hodiny
- Ztráta a krádeže cenností doma nebo ve škole
- Změny v chování: náladovost, podrážděnost, lhaní, přecitlivělost, neobvyklá agresivita
- Podstatná ztráta zájmů, zálib a koníčků
- Horší soustředění a paměť - zapomnětlivost
- Neobvykle častá zvýšená ospalost až otupělost nebo naopak zvýšená aktivita
- Nechutenství, úbytek na váze, nevolnost, zvracení
- Neobvyklé skvrny na oblečení, neobvyklý zápach celého těla

Ke spolehlivému rozpoznání, zda dítě bere drogy, poslouží toxikologický rozbor moči. Objednejte se ke svému obvodnímu lékaři.

List pro rodiče

Co je to šikana

Šikana – to je nemoc, nemoc toho, kdo šikane. Je to nemocné – tedy patologické chování. Většina projevů šikany naplňuje skutkovou podstatu trestných činů. **Při posuzování toho, co je a co není šikana, musíme mít na zřeteli především to, jak uvedené projevy působí na toho, komu jsou určeny, tedy na oběť šikany.** Důležitým znakem šikany je nepoměr sil mezi agresorem a obětí. U šikany je typickým znakem samoučelnost převahy agresora nad obětí. To odlišuje šikanu od běžných „chlapeckých šarvátek“ mezi spolužáky. K tomu, abychom mohli hovořit o šikaně, musí existovat agresor, oběť a prostředí, ve kterém se šikana uskutečňuje. Šikanování je velice závažný, společensky nebezpečný jev, ohrožující oběť fyzicky, ale zejména psychicky. To jsou důvody, proč nesmíme šikanu přehlížet nebo zlehčovat. Šikanování je nutno chápat jako poruchu vztahů. A to nejen mezi agresorem a obětí. Šikana se nikdy neděje ve „vzduchoprázdnu“. Šikana vzniká tam, kde existují ve skupině, ve třídě, nezdravé vztahy, kde je silná diferenciací na silné a slabé. Ve školních kolektivech existuje vážné nebezpečí, že i pedagog, často neúmyslně, ale mnohdy záměrně dá „zelenou“ silnějšímu jedinci, který pak začne vykonávat to, co vede k šikaně. Problém šikany tedy nelze léčit jako problém vztahu mezi agresorem a obětí, aniž bychom léčili celou skupinu. To je jedna z nejčastějších chyb, ke které při řešení problému šikany dochází.

Pět stupňů šikany

Dr. Michal Kolář člení vývoj šikany ve skupině, či ve třídě, do možných pěti stupňů. Pro praxi je dobré tyto stupně umět rozlišit, protože to pomůže v rozhodování, jak postupovat, je-li dítě obětí šikany. Než si budeme charakterizovat jednotlivé stupně, připomeňme si ještě některá důležitá fakta.

1. Odmítejte názor, že v té či oné třídě se šikana nemůže objevit, tam je kázeň, tam není patologický sadista apod. Opak může být pravdou. Šikana se může objevit v každé třídě, v každé škole.
2. Věřte, že žádné dítě, tedy ani vaše, není před šikanou automaticky ochráněno např. tím, že je fyzicky vyspělé, že je inteligentní a umí si poradit.
3. Nepodceňujte nebezpečí šikany, nebagatelizujte tento problém, netvrdte dítěti, že to bylo vždycky, že ono musí něco vydržet. To je nesprávný a velice škodlivý přístup.

První stupeň

Jedná se o etapu vzniku počátků šikany. Stačí, aby se ve třídě objevily méně oblíbené děti, „obětní beránci“, „černé ovce“, outsideri. Stačí, aby učitel častěji vytýkal žáku některé jeho slabiny, neschopnost, snižoval jeho autoritu, dotýkal se slovně nevhodně jeho osoby. Takové děti se okamžitě dostanou na chvost skupiny a začnou zakoušet první, sice mírné, převážně psychické formy násilí. Jsou to různé legrácky, intriky, pomluvy. Ostatní se s ním nebaví, odstrkují jej, povyšují se nad něj, baví se na jeho účet. Takové dítě začíná přijímat roli utlačovaného, odstrkovaného, nedokáže se účinně bránit. Tento první stupeň je velice těžko pozorovatelný. Učitel by měl mít pro tyto projevy vytríbený cit a měl by umět rozlišit skutečný vtip od zlého úmyslu. Rodiče se většinou o těchto projevech nedozví, mohou však vypožorovat, že se mění chování dítěte.

Druhý stupeň

Je charakteristický tím, že psychický nátlak přerůstá ve fyzickou agresi, přitvrzuje se manipulace s obětí. Agresor v této etapě vstřebává zážitek jak chutná moc, jaké uspokojení mu přináší to, když bije, týrá, ponižuje. Nereaguje-li v tomto stádiu pozitivní jádro skupiny, třídy, neexistují-li kamarádské vztahy, záporný vztah k násilí, pozitivní morální vlastnosti, pak dochází k prolomení posledních morálních zábran a šikana se rozjíždí ve větším rozsahu.

Třetí stupeň

Je prakticky rozhodující. Existuje stále možnost vzniku silné pozitivní skupiny, která by oslabil vliv tvořícího se „úderného jádra“. Pokud tato silná pozitivní skupina nezasáhne, pak tažení tyranů přechází do dalších fází. K agresorům se přidávají další jednotlivci. Cílem tohoto „úderného jádra“ budou stále ti nejslabší, ti nejnižší postavení.

Čtvrtý stupeň

Šikana se rozjíždí v plném rozsahu. Působení agresorů je tak silné, že jejich normy přejímá celá skupina. Kláse odpor v této fázi se již nedá. I mírní a ukáznění žáci se začínají chovat krutě, aktivně se zúčastňují týrání spolužáka. I oni prožívají pocit uspokojení z ponížení, bolesti a útrap toho druhého, slabšího. Dělají to proto, aby oni sami se nestali tím týraným. Vliv pedagogů na chování takové skupiny – třídy je minimální, případně zprostředkovaný přes „vůdce“, „kinga“.

Pátý stupeň

Zpravidla se na škole nestačí vytvořit, je to spíše záležitost věznic, výchovných ústavů, případně středních škol. Jeho charakteristickým znakem je to, že agresori jsou chápáni a uznáváni jako „vůdci“, „kingové“, „nadlidi“, „otrokáři“, „velkoknížata“, „ministři“ apod. Oběti jsou vnímány jako „podlidi“, „poddaní“, „nevolníci“, „otroci“. Vůdce tyranů zaujímá vedoucí místo, rozhoduje o všem, co se ve skupině děje. Nejhorší je – jestliže je tímto vůdcem žák s výborným prospěchem, ochotně pomáhající pedagogovi, žák mající podporu třídního učitele, protože „on přece všechno spolehlivě zařídí“. Oběť v tomto stádiu utíká do nemoci, má mnoho absencí, často i neomluvených, vyhýbá se škole a v nejhorším případě končí psychickým zhroucením nebo pokusem o sebevraždu.

Typy iniciátorů šikanování

1. typ

Hrubý, primitivní, impulsivní, se silným energetickým přetlakem, kázeňskými problémy, narušeným vztahem k autoritě, někdy zapojený do gangů páchajících trestnou činností.

Vnější forma šikanování: šikanuje masivně, tvrdě a nelítostně, vyžaduje absolutní poslušnost, používá šikanování cíleně k zastrašování ostatních.

Specifika rodinné výchovy: častý výskyt agrese a brutality rodičů. Jako by agresori násilí vraceli nebo napodobovali.

2. typ

Velmi slušný, kultivovaný, narcisticky šlechtěný, sevřený, zvýšeně úzkostný, někdy i se sadistickými tendencemi v sexuální smyslu.

Vnější forma šikanování: násilí a mučení je cílené a rafinované, děje se spíše ve skrytu, bez přítomnosti svědků.

Specifika rodinné výchovy: časté uplatňování důsledného a náročného přístupu, někdy až vojenského drilu bez lásky.

3. typ

„Srandista“, optimistický, dobrodružný, se značnou sebedůvěrou, výmluvný, nezřídka oblíbený a vlivný.

Vnější forma šikanování: šikanuje pro pobavení sebe i ostatních, patrná snaha vypíchnout "humorné" a "zábavné" stránky.

Specifika rodinné výchovy: nezaznamenána žádná specifika. Pouze v obecnější rodině je přítomna citová subdeprivace a absence duchovních a mravních

Agresor – oběť?

Tyto dva póly jednoho problému se výrazně liší. Neplatí, že oběti se stávají jen některé děti. Naopak, obětí se může stát každé dítě, normálně vyvinuté, klidné, přemýšlivé, snaživé, fyzicky přiměřeně vyspělé. Stejně tak neomlouvajte a nepřehlížejte projevy, které mohou vést k tomu, že se z dítěte stane agresor. Uvedené znaky nechápejte tak, že se jejich nositel automaticky stane agresorem nebo obětí. Jsou však významným signálem, který při vhodných podmínkách a odpovídající situaci, může dostat dítě do role agresora nebo oběti.

Agresor

a) dítě (ano - ne)

- je zlomyslné
- je impulsivní, nepřiměřeně podrážděné
- často je náladové
- bývá nevraživé, sprosté
- časté jsou u něho projevy zuřivosti, vzteku
- vyžaduje obdiv, chce být středem pozornosti
- má velikašské tendence
- doma i ve škole má časté kázeňské problémy
- je závistivé
- těžko se přizpůsobuje
- nerado přijímá společenské normy
- je hrubé, surové
- má sklony bezdůvodně ničit věci

- je u něj narušen vztah k autoritě
- dává často najevo svou sílu, fyzickou i psychickou převahu
- mezi dětmi se bezohledně prosazuje
- rád zdůrazňuje své přednosti
- touží být mocné
- rádo ovládá druhé, často poroučí
- rádo veřejně ponižuje druhé
- je kruté ke zvířatům
- je kruté k jiným dětem
- často vyvolává rvačky
- má sklony okrádat mladší a slabší
- vyhledává činnosti spojené s rizikem
- zapojuje se do skupin, kde vládne násilí a jsou častější sklony k trestné činnosti
- dělá rádo věci, které druhým vadí
- rádo vyhledává v televizi a filmu násilí
- toto násilí prožívá se zaujetím
- má pocit uspokojení v situaci, kdy vidí utrpení druhého
- těžko vyjadřuje své city
- těžko se vžívá do pocitů druhých
- na kritiku reaguje nepřiměřeně
- má sklony násilně řešit konflikty
- fyzicky napadá druhé i když nejde o sebeobranu
- omezuje druhé v jejich projevech a jednání
- využívá druhých pro své cíle

b) rodina (ano - ne)

- projevuje se ve vaší rodině agresivita, brutalita
- je vůči dítěti uplatňován náročný přístup (vojenský dril, bez potřebné míry lásky)
- prosazují dospělí členové rodiny svoji moc autoritativně
- projevují se v rodině sadistické tendence
- je dítě v rodině často fyzicky napadáno některým členem rodiny (otcem, matkou, sourozenci, nevlastním otcem apod.)
- dochází ve vaší rodině k fyzickému násilí (např. mezi rodiči)
- dítě je v rodině ponižováno
- je některým členem rodiny nenáviděno pro jeho zdravotní postižení, tělesný handicap apod.
- používáte často tělesné tresty
- používáte často nadávky
- ponižujete a zesměšňujete dítě
- zacházíte krutě s dítětem
- dochází často ke konfliktům mezi otcem a dítětem, které končí fyzickým potrestáním
- otec omezuje autonomii dítěte
- otec je k dítěti odměřený, bez potřebné dávky citu a lásky
- matka často používá fyzické tresty
- dává v rodině někdo najevo zklamání z narození dítěte.

Dokážete-li zastavit agresi v dětském věku, máte naději, že snížíte nebo zastavíte riziko kriminalizace v dospělosti. Bude-li tomu naopak, dítě zjistí, že krutost se vyplácí, je-li nepotrestána a jeho brutalita a agresivita poroste.

Oběť - týrané dítě (ano - ne)

- dítě dává najevo své přednosti výrazně, často i nevhodně
- viditelně zvýrazňuje svůj vřelý vztah k některému učiteli
- odlišuje se výrazně od třídy svou inteligencí (kladně i záporně)
- výrazně se odlišuje svými projevy
- snaží se vetřít do přízně silnějších
- obléká se jinak než ostatní
- je výrazně obézní
- je tělesně slabé, má malou fyzickou sílu
- je tělesně neobratné
- má tělesný handicap nebo vzhledovou vadu
- těžko snáší fyzický střet
- není schopno se ubránit před případným napadením
- má obavy z měření sil
- vyhýbá se tvrdším sportům (hokej, kopaná apod.)
- podceňuje své schopnosti, výkony
- je nešikovné
- nedokáže se vzepřít ústrkům
- nedokáže přijmout běžné škádlení či postrkování
- je viditelně bojácné
- je plaché
- je výrazně citlivé
- mezi vrstevníky se projevuje nevýrazně
- těžko se prosazuje
- těžko navazuje kontakt s vrstevníky
- nemá kamarády, je osamělé
- má nízké sebevědomí
- je zamlklé, neprůbojné
- nesnáší posměch
- často pocítuje zahanbení
- není schopné vzbudit sympatie dětí i dospělých
- nedokáže poskytnout citovou odezvu
- je příliš sebekritické
- snadno propadne panice a malomyslnosti
- se svými pocity se těžko svěřuje i svým rodičům

Převažuje u dítěte ANO nebo NE? V případě, že převažuje ANO, je nutné vyhledat pomoc, protože sami situaci asi těžko zvládnete. Nečekejte a začněte, dokud je čas. Šikana se v prvních stádiích většinou těžko pozná, ale stopy, které zanechá na dítěti, bývají hluboké a často i trvalé. Změnit zjištěný stav v případě převažujících ANO je nutné v zájmu vašeho dítěte. Obráťte se proto na Pedagogicko-psychologickou poradnu, pomohou vám i pracovníci Střediska výchovné péče.

Jak postupovat, když je dítě šikanováno

Přesvědčte dítě, že mu chcete pomoci a to potom musíte dodržet. Jste jeho jedinou nadějí, nesmíte zklamat. Vyslechněte dítě, dejte najevo, že jeho informace berete vážně (i když se vám mohou zdát malicherné či nepodstatné). Odložte veškerou práci, není nic důležitějšího, než situace vašeho dítěte. Poskytněte dítěti veškerou podporu. Pochopitelně, že odlišíte např. běžnou klukovskou šarvátku od skutečné šikany.

Co tedy udělat:

1. Zjistěte od dítěte dopodrobna, co se stalo, kdy se to stalo a kde. Vyptejte se, kdo všechno byl situaci přítomen. Je důležité, aby rozhovor s dítětem probíhal v atmosféře důvěry a podpory.
2. Poskytněte dítěti veškerou ochranu (např. při cestě do školy a ze školy, i za cenu, že se budete uvolňovat z práce, viz dále šikana a paragrafy).
3. Poskytněte dítěti dostatek péče, více s ním komunikujte, věnujte se mu ve volném čase, odjeďte na chatu, chalupu či k prarodičům.
4. Nemáte-li jistotu, že dítě nebude ohroženo během pobytu ve škole, ponechejte dítě doma, ale pozor – zvažte, zda v jeho situaci může být samo.
5. Znovu ubezpečujte dítě, že udělalo dobře, že vám vše sdělilo, mluvte s ním více než dříve.
6. Zhodnoťte a to velice kriticky, co mohlo vyvolat stav, který skončil šikanou. Neobviňujte pouze školu, nastavte si „zrcadlo pravdy“. Neomlouvejte sebe, ani své dítě. Se svým zjištěním se v první fázi dítěti nesvěřujte, ale připravujte nápravu.
7. Hledejte, jak dítěti dále pomoci prostřednictvím příslušného odborníka.

Jak postupovat ve vztahu ke škole?

Zjistíte-li, že vaše dítě je ve škole šikanováno (nejlépe víte-li to nejen od dítěte, ale i hodnověrných svědků, které nebudete v první fázi jmenovat), navštivte školu. Podle vašeho zjištění rozhodněte, zda budete informovat třídního učitele nebo rovnou ředitele školy. Předejte informace, které máte k dispozici a žádejte odpověď, zda je škola schopna poskytnout kvalifikovanou odbornou pomoc. V této fázi mohou nastat tyto momenty:

- škola hraje poctivou hru a přizná, že nemá odborné zkušenosti. Je to čestné, poctivé, ale nic to neřeší. Domluvte se, že do určitého termínu společně najdete odborníka a stanovte, jak budete dál postupovat. Nepřipouštějte žádné neodborné zásahy, vlastní iniciativu některého z pedagogů, ani vy se o takové zásahy nepokoušejte. Vyžadujte zvýšený dozor.
- škola spolupracuje s odborníkem, případně má odborně připraveného pedagoga. Domluvte proto s ním a třídním učitelem další postup, stanovte způsob vzájemné informovanosti.
- škola nebude o řešení jevit zájem, bude vám sděleno, že problém zvládne, že se to vyřeší, ale nepřesvědčí vás o tom. Může se stát, že problém bude zlehčován, může dojít i k obviňování vašeho dítěte.

Zajistěte právní ochranu dítěte. Škola je povinna zabezpečit základní práva dítěte.

Mějte na mysli, že se jedná o vaše dítě a jeho bezpečnost, zdravý duševní a tělesný vývoj. Dochází-li k šikanování dětí v průběhu vyučování, před ním i po něm a to ve škole, při činnostech organizovaných školou, nese škola plnou odpovědnost se všemi důsledky. Jednejte klidně, věcně, bez emocí, buďte však důslední. Při jednání ve škole věnujte pozornost tomu, jak škola bude postupovat při vyšetřování. Při této fázi řešení šikany dochází nejčastěji k těmto chybám:

- společně je vyšetřován agresor i oběť
- vyšetřování je prováděno ve skupině, ve třídě
- vyšetřování nemá promyšlenou taktiku a strategii, postupuje nahodile
- pedagogové nevědomky chrání agresora, nepřipouští, že on by mohl šikanovat
- výpovědi oběti jsou bezdůvodně zlehčovány ve snaze šikanu zakrýt
- pedagog se snaží „objektivně“ rozdělit vinu mezi agresora a oběť
- výpovědi zmanipulovaných svědků nejsou konfrontovány
- agresori jsou včas informováni, mají dost času na přípravu své výpovědi i ovlivnění svědků a často i oběti
- postup vyšetřujícího je natolik nevhodný, že oběť odmítne vypovídat
- vyšetřování je vedeno tak neobratně, že ostatní žáci odmítnou vypovídat, či vědomě lžou ze strachu, aby se nestali i oni obětí.

Nepodezírejte předem školu z nekalých úmyslů, či nesprávného postupu, mohli byste poškodit další postup řešení šikany.

Šikana a škola aneb co můžeme očekávat

Škola je místem, kde problém šikany v poslední době velice často vzniká. Ve škole jsou pro šikanu ideální podmínky. Je tam velká koncentrace dětí, dostatečný "výběr obětí", ve škole existuje řada prostor, kam oko pedagoga nedohlédne. A nakonec samotný systém školní praxe poskytuje dost možností vyniknout "silným", stejně tak jako odhalit "slabé".

Jaká je současné situace našich škol

Problém šikany je často bagatelizován, v mnoha případech se stalo, že škola či třídní učitel problém šikany jaksi zamaskovali, aby nevznikl nepříznivý dojem v hodnocení učitele, či úrovně celé školy. Pravdou je i ta skutečnost, že současná škola není odborně připravena problém šikany řešit. V učitelské přípravě je problém šikany (a mnohé další) opomenut. Pedagogové jsou tedy ponecháni bez pomoci. "Dělej co umíš" je v tomto případě velice škodlivé

Šikana a paragrafy

Pojem šikana je v právní praxi používán jako synonymum pro „úmyslné jednání, které je namířeno proti jinému subjektu a které útočí na jeho důstojnost". Není důležité, zda k němu dochází slovními útoky, fyzickou formou nebo hrozbou násilí. Rozhodující je, kdy se tak děje úmyslně. Dále musí být splněny tyto podmínky:

- pachatel se dopustil jednání, které splňuje znaky konkrétního trestného činu
- musí být prokázán úmysl pachatele dopustit se takového jednání a míra společenské nebezpečnosti
- jeho jednání dosahuje intenzity uvedené v zákoně.

U trestných činů, jejichž podstatou byla šikana, lze proto předpokládat, že právě s ohledem na rozšiřující se případy podobných jednání bude skutek jako trestný čin považován. Šikana bývá nejčastěji postihována podle ustanovení trestního zákona a to jako:

- trestný čin omezování osobní svobody (podle § 231)
- trestný čin vydírání (podle § 235)
- trestný čin útisku (podle § 237)
- trestný čin loupeže (podle § 234)
- trestný čin ublížení na zdraví (podle § 221)
- trestný čin poškozování cizí věci (podle § 257)
- trestný čin znásilnění (podle § 241), či pohlavního zneužívání (podle § 242).

K tomu, aby byl pachatel postižen, musí být starší 15 let (15-18 let mladiství). Děti mladší 15 let trestně odpovědné nejsou, jsou však předány do péče orgánu sociálně - právní ochrany, případně mohou být postiženi jejich rodiče. Nezletilému pachateli je možné nařídit ústavní výchovu, může nad ním být stanovený dohled. Pokud jde o trestní sazby, je v případě šikany možný i jednočinný skutek, tzn. že jedno jednání může být kvalifikováno jako více trestných činů. Pokud k šikanování došlo v průběhu vyučování, nese plnou odpovědnost škola.